

ORIFLAMA EN EL MARC DE L'ANTIFRANQUISME OSONENC

JOSEP M. ROVIRA MONTELLS

L'article analitza l'etapa més vigatana de la revista *Oriflama*, des de la seva fundació el 1961 fins al 1970, i la relaciona amb el moviment antifranquista de la comarca d'Osona. Es tracta del període en què la revista perd la tutela del Bisbat de Vic i es converteix en un mitjà de comunicació de signe catalanista i democràtic. Són anys de dificultats econòmiques, prohibicions governatives, i de diferències entre els redactors de Vic i Barcelona sobre el caràcter intel·lectual o periodístic que havia de prendre la revista.

The article analyses a period when the people of Vic had most influence on the magazine Oriflama, from its foundation in 1961 to 1970, and relates it to the anti-Franco movement in Osona. It deals with the period in which the magazine lost its tutelage under the bishopric of Vic and became a Catalanist and democratic publication. The article examines the years of financial hardship, government prohibitions and the difference of opinion between the editors in Vic and Barcelona concerning the intellectual and journalistic direction the magazine should take.

Presentació

Aquest article pretén analitzar l'activitat antifranquista a la comarca d'Osona mitjançant l'estudi de la revista *Oriflama* i de les persones que hi van col·laborar. Per a la seva realització, he utilitzat principalment les fonts orals per mitjà d'entrevistes personals, gràcies a la immediatesa del marc cronològic estudiat. A més, he complementat la recerca amb estudis històrics actuals i monografies d'història local així com la revisió de la mateixa revista.

Pel que fa a l'estructura de l'article, aquest presenta cinc apartats clarament interrelacionats.

El primer punt, planteja la connexió d'*Oriflama* amb el moviment d'oposició antifranquista a Osona, intentant respondre a qüestions que fan referència a possibles vinculacions amb altres moviments contestataris (grups, entitats, societats, associacions, publicacions, etc.), o bé a la hipotètica existència d'una xarxa antifranquista unitària i organitzada prèvia a l'Assemblea de Catalunya, etc.

El segon punt caracteritza el procés de socialització i/o conscienciació de les persones que participaren en la revista, ressenyant aspectes com: el perfil ideològic

gic, els valors comuns, la cultura política dels membres, les inquietuds culturals, el cos doctrinari, etc.

El tercer punt descriu el marc contextual on es produeixen una sèrie de canvis derivats de les transformacions socioeconòmiques dels anys seixanta i setanta, que generen noves pautes de consum i noves formes de vida possibilitant el procés de socialització esmentat al segon punt. Una conjuntura on sobresurt la presència d'un règim polític dictatorial, que topa frontalment amb aquestes transformacions i precipita la irrupció d'actituds contestatàries (gràcies, sobretot, al paper de la militància política en l'articulació de la conflictivitat social de naturalesa antifranquista), ja que no és capaç de satisfer les noves necessitats. Unes necessitats que exigeixen un sistema democràtic. A més, en el cas català s'hi afegeix la reivindicació civocultural de caràcter catalanista, molt associada a la intel·lectualitat del país, com a resposta a la repressió exercida per la dictadura franquista contra els símbols d'identitat nacional catalana. A la comarca d'Osona, aquest protagonisme de les elits culturals en el desenvolupament de l'oposició antifranquista és fonamental com veurem al llarg de l'article.

El quart punt fa referència als objectius, a les pretensions de la gent d'*Oriflama*, i per aquesta raó cal tenir en compte aspectes com els valors que es volien transmetre, la naturalesa d'aquests valors així com els receptors dels continguts emesos.

Finalment, el darrer apartat reproduceix la trajectòria d'*Oriflama*¹ des dels seus inicis (1961) fins al 1970, l'època més «vigatana» de la revista. En aquest punt se subratlla la controvèrsia de caire ideologicomoralista amb el Bisbat de Vic, les reiterades friccions amb les autoritats ministerials franquistes i les divergències entre la redacció vigatana i la barcelonina.

Per altra banda, també s'esmenta la problemàtica financera que pateix la publicació assenyalant tant les dificultats econòmiques com les diverses temptatives d'instrumentalització de la revista.

La revista *Oriflama* i el moviment d'oposició antifranquista osonenc

El primer punt planteja la connexió de la publicació amb el moviment d'oposició antifranquista osonenc, intentant respondre a qüestions que fan referència a

1. *Oriflama*, revista mensual d'informació general creada a l'any 1961 pel Bisbat de Vic i desapareguda l'any 1977. Editada com a separata de la revista diocesana *Casal*, *Oriflama* va ser, en els seus inicis, l'òrgan del servei castrense de la diòcesi i en fou primer director mossèn J. Cortés. Al final dels anys seixanta, amb l'entrada del nou director, Josep M. Huertas, i dels periodistes J. Fabre, J. Pradas i J. M. Martí Gómez, *Oriflama* inicià una renovació que l'acostaria als 10.000 exemplars. Les noves col·laboracions de M. Martí i Pol, E. Teixidor, E. Sió, entre altres, van accentuar-ne el to progressista i catalanista, que li costaren els primers expedients i segrests oficials fins que a l'any 1970 l'entrada de l'anomenat grup Pujol primer i d'Anton Canyelles i altres membres d'UDC més tard van provocar l'acomiadament dels responsables de la revista i el seu posterior tancament l'any 1977. Els darrers directors van ser A. Pons i A. Plaja. Vegeu BARRACHINA, Jordi. «*Oriflama*». A: MESTRE, Jesús (dir.). *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1989, p. 762.

possibles vinculacions amb altres moviments contestataris de la comarca (grups, entitats, societats, publicacions, associacions, etc.), o bé a la hipotètica existència d'un entramat antifranquista organitzat prèviament a l'Assemblea de Catalunya.

La resposta majoritària de les persones entrevistades sobre l'enunciat respon a la idea que no existia una xarxa organitzada amb contactes regulars entre els diversos organismes i moviments d'oposició antifranquista a Osona.

Així ho argumentava mossèn Cortés:

«(...) Com a entitat no hi havia connexió amb la resta del moviment antifranquista a Osona. (...) Sí que es podien trobar, i de fet es trobaven, casos de persones que es movien a més d'un front.»²

En aquesta mateixa línia, es pronunciava Josep Ylla-Català afirmant que no existia cap xarxa organitzada d'oposició al Règim fins a la creació el 1971 de l'Assemblea de Catalunya. A més, afegia que l'existència d'un entramat antifranquista hauria suposat un blanc fàcil per a les autoritats franquistes i, consegüentment, l'acció opositora s'hauria hagut de desenvolupar en un marc de clandestinitat.

Per altra banda, Ylla-Català definia els moviments d'oposició al franquisme com a iniciatives espontànies i inconnexes que es generalitzaven arreu del país.

El procés d'homogeneïtzació de l'oposició antifranquista només es produirà en el marc de l'Assemblea de Catalunya i a partir de la creació de la Taula Unitària d'Osona.³

L'Assemblea era la plasmació de la voluntat unitària de l'antifranquisme a Catalunya, un moviment cívic únic a Espanya, on conflüen partits polítics, organitzacions sindicals, grups i col·lectius vinculats a col·legis i activitats professionals, a associacions de veïns, o a les entitats culturals més diverses.

Aquest instrument unitari, coordinador i mobilitzador va permetre a l'antifranquisme català aglutinar la totalitat de l'oposició antifranquista política, social (majoritàriament obrera i veïnal) i civicocultural amb un caràcter marcadament catalanista.

Tornant a la qüestió de l'enunciat, caldria introduir una matisació apuntada per Ricard Torrents, que tot i reconèixer que el moviment d'oposició antifranquista a Osona no era una xarxa organitzada, defensava la idea que ho era tàcitament ja que existien connivències i afinitats entre aquestes cèl·lules d'acció i, sobretot, entre les persones que les conformaven.

2. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

3. Després de la Sessió Constitutiva de l'Assemblea de Catalunya, i unificant tots els esforços que s'havien galvanitzat al voltant dels treballs preparatoris entre febrer i novembre de 1971, aprofitant alhora les xarxes clandestines existents dels partits polítics i de Solidaritat, es creà la Taula Unitària d'Osona on eren presents la Comissió de Solidaritat, estudiants, intel·lectuals, professionals, moviments obrers, ambients cristians, PSUC i d'altres. Vegeu BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep [et al.]. *L'Assemblea de Catalunya. La lluita antifranquista a Osona*. Barcelona: Eumo Editorial, 1999, p. 79.

Hi ha nombrosos exemples de persones que es movien en més d'un front: Josep Ylla-Català era membre del Consell de Redacció d'*Oriflama* i col·laborador habitual de la revista,⁴ així com soci del Cine Club de Vic. Segimon Serrallonga també havia participat a *Oriflama*, essent alhora un dels principals impulsors de la revista poeticoliterària *Reduccions*, o Ricard Torrents, col·laborador i accionista d'*Oriflama* connectat amb activitats editorials a Barcelona.

Resumint, a redós d'aquestes entitats va començar una convergència de persones amb interessos culturals que sovint transformaren aquest esperit en el desvetllament d'una consciència política antifranquista que, més endavant, s'articulària en l'experiència unitària de l'Assemblea de Catalunya.

La gent d'*Oriflama* i la socialització de l'oposició antifranquista a Osona

Aquest segon punt intenta caracteritzar el procés de socialització i/o conscienciació experimentat per l'oposició antifranquista de la comarca i principalment de la gent d'*Oriflama*, ressenyant aspectes com: el perfil ideològic, els valors comuns, la cultura política dels membres, les inquietuds culturals i nacionals, el cos doctrinari, etc.

Primerament, cal enumerar una sèrie de persones més o menys vinculades amb la trajectòria de la revista *Oriflama*; col·laboradors habituals i/o ocasionals, membres dels consells de Direcció i Redacció:

Mossèn Joan Cortés i Tossal (fundador de la revista), Josep Ylla-Català (secció de cinema i articles), Ricard Torrents (articles), Miquel Martí i Pol (articles i literatura), Emili Teixidor (guionista de *Lavinia 2016*), Miquel Mulet, Jordi Planes, Antoni Pous, Segimon Serrallonga, Josep Ruaix, Manuel Anglada, mossèn Ramon Sala, mossèn Pere Cases, Enric Sió (dibuixant), mossèn Antoni M. Oriol (censor del Bisbat). A grans trets, aquests serien els col·laboradors habituals de la revista durant l'època vigatana més civil.⁵ A partir de la Llei de Premsa del 1966 entra el grup de Barcelona amb Josep M. Huertas Claveria, Jaume Fabre, Rafael Pradas i Josep Martí Gómez.

Són persones que viuen el procés de modernització socioeconòmic dels anys seixanta i setanta, on es desenvolupen unes pautes socioculturals noves; noves pautes de consum i noves actituds socials relacionades amb les formes de vida i íntimament lligades al procés de socialització que s'estava produint a Espanya.

En estudis històrics recents, Carme Molinero i Pere Ysàs han assenyalat que durant els 60 i els 70 es produeixen una sèrie de canvis socials: el procés d'urbanització que comporta un fort creixement de les ciutats, la generalització dels mitjans de comunicació, el turisme com a fenomen de masses, etc. Tot i el control

4. Dirigia la secció de cinema de la revista *Oriflama*, les «Pàgines cinematogràfiques».

5. Vegeu FRAULL, Josep; RIERA, Ignasi [et al.]. *Tele/Estel, Arreu, Oriflama, Canigó i Presència. Cinc revistes catalanes entre la dictadura i la transició*. Barcelona: Diputació de Barcelona - Col·legi de Periodistes, 1987, p. 53-75.

social exercit pel règim franquista sobre la premsa, la ràdio i principalment la televisió, van aparèixer altres vies de transmissió (el cinema, la publicitat, la música, etc.) de valors propis de la nova societat de consum, impregnats dels aires contestataris que fluïen dels països desenvolupats.

Paral·lelament, els joves protagonitzaren una ruptura generacional qüestionant l'ordre social preestablert a nivell familiar, a nivell de moralitat religiosa, a nivell sociopolític; era, en definitiva, una reacció antiautoritària.

Aquests canvis socials i generacionals afavoriren l'ànima de renovació cultural, sobresortint la millora del nivell educatiu de la joventut catalana i espanyola. A més, cal subratllar que per a molts joves l'accés a l'educació va facilitar l'aprenentatge de valors de caràcter democràtic.

Per altra banda, la modernització econòmica va configurar una nova estructura social que implicava redefinir el teixit social amb conceptes com el de «nova» classe obrera o «nova» classe mitjana.

Centrant-nos en les persones d'*Oriflama*, sobretot el grup de Vic, vull subratllar que són persones amb un nivell cultural superior a la mitjana, la majoria van estudiar a l'estranger i coneixien la realitat democràtica dels països de l'Europa occidental, dominaven perfectament la llengua catalana i mostraven una sensibilitat especial cap a les qüestions nacionals catalanes.

Hi trobem clergues, advocats, arquitectes, professors universitaris, poetes, periodistes, escriptors, veterinaris..., exponents de la petita i mitjana burgesia vigatana i per extensió catalana, exceptuant Miquel Martí i Pol que procedia de classe obrera però era una persona molt culta.⁶ Si ens fixem en el perfil formacional dels entrevistats, hi trobem tres eclesiàstics (mossens) i un càrrec jurídic vinculat a l'empresa privada.⁷

Respecte als religiosos, cal introduir una matisació ja que Ricard Torrents va optar per secularitzar-se. La secularització, el retorn a la vida civil, és un fenomen habitual i significatiu durant els anys setanta, que té molt a veure amb les tensions internes que es produeixen en el si de l'Església entre sectors catòlics progressistes i la jerarquia eclesiàstica, com a conseqüència del Concili Vaticà II. Per altra banda, no podem menysprear la capacitat d'adaptació temporal i la voluntat de permanència de la institució religiosa.

Tanmateix, l'Església era una parcel·la en la qual el franquisme no podia entrar amb tanta facilitat. Aquest marge d'acció, els canvis sociològics experimentats per a la societat espanyola i el procés d'«*aggiornamento*» del Concili Vaticà II, donaren com a resultat l'aparició de membres de la clerecia molt compromesos amb la realitat social del país. A més, va operar en ells certa rebel·lia contra l'autoritarisme de la institució eclesial. Molts d'aquests clergues a través de la seva tasca pastoral van veure la possibilitat d'exercir el ministeri de manera diferent,

6. Entrevista a Josep Ylla-Català (Vic, 2-I-2001).

7. Josep Ylla-Català és una persona de formació jurídica, molt cosmopolita, coneixedor de la realitat internacional ja que la seva activitat professional l'obligava a viatjar permanentment.

més compromesa amb el món del treball, més solidària amb els sectors marginats i amb un fort component de crítica cap al sistema capitalista. En aquest sentit, l'aportació d'una part del clergat fou primordial per entendre el desenvolupament de l'antifranquisme.

Es repeteix l'al·lusió al conflicte generacional de component antiautoritari tal i com hem vist en el procés de socialització dels joves al llarg dels seixanta i els setanta. Aquesta reacció contra l'autoritarisme és constant des de la configuració dels moviments socials d'oposició al règim dictatorial fins al seu col·lapse.

La gent d'*Oriflama* convivia amb aquests canvis socials que hem caracteritzat i consegüentment anava configurant una consciència que topava amb la realitat sociopolítica representada pel franquisme. Aquesta conscienciació respon a la conjugació sincrònica de tres elements: el primer element era la dialèctica entre la realitat personal i la tradició; el segon eren les inquietuds pròpies; i el tercer, com he assenyalat, la realitat sociopolítica del moment. A més, no podem menystenir la influència de la tradició republicana dels anys trenta que havia romàs en alguns nuclis resistents.

Pel que fa a la dialèctica entre la realitat personal i la tradició, ja he subratllat la importància de les friccions, qüestionant l'autoritarisme, ocorregudes al si de l'entorn familiar i social més pròxim.

Un segon aspecte a tenir en compte són les inquietuds personals, un element transcendent per entendre la posterior ideologització i politització antifranquista. La gent d'*Oriflama* eren persones que compartien aquestes inquietuds personals, unes inquietuds que topaven frontalment amb la intransigència del règim franquista. En aquest sentit s'ha d'entendre un element cabdal que es generalitza entre la intel·lectualitat osonenca més activista, la lluita per la cultura.⁸ L'avidesa cultural és un fenomen que comparteixen la totalitat de les persones vinculades amb la revista. A més, eren uns anys de gran eferescència social i cultural.⁹ Clars exponents d'aquesta activitat cultural són: Segimon Serrallonga, Ricard Torrents, Emili Teixidor, Miquel Martí i Pol, Antoni Pous, Josep Ruaiç...

Un tercer element a considerar, que ajuda primer a conformar la conscienciació, i després a polititzar-la, fa referència a la realitat sociopolítica del règim franquista.

Els canvis socioeconòmics experimentats per a la societat catalana i espanyola dels anys seixanta i setanta (el creixement industrial, l'elevació del nivell de vida,

8. La contestació cultural va ser un dels àmbits en els quals la col·laboració de grups i persones de diferents tendències ideològiques va ser més intensa, però va ser paral·lela a una creixent activitat unitària. Els estudiants exerciren d'element aglutinador d'una àmplia reivindicació intel·lectual que la conducta de les autoritats convertia automàticament en actitud antifranquista. Vegeu MOLINERO, Carme; YSÀS, Pere. *Catalunya durant el franquisme*. Barcelona: Editorial Empúries, 1999, p. 124.

9. Així s'entén el creixement editorial d'aquells anys; per això es pot parlar del que significava Cine Club de Vic, per exemple; així es comprenen fets tan curiosos com l'allau de producció poètica. Van ser molts els que, durant aquells anys, van tenir necessitat d'escriure o de llegir poesia i d'introduir-se d'alguna manera en el món de les arts plàstiques. També hi havia una certa ansietat per sortir del país i viatjar a països europeus. Vegeu BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep [et al.]. *L'Assemblea de Catalunya...*, Op. cit., p. 16.

l'augment del consum, els moviments poblacionals, els canvis socials, etc.) no van comportar cap mena de reforma política per part del règim franquista. Aquesta manca d'adequació entre el dinamisme de les forces productives i les transformacions socials amb l'immobilisme del sistema polític va contribuir a cohesionar i legitimar l'oposició al franquisme i, consegüentment, les ànsies de canvi. Una situació que s'agreuja considerablement a partir del 1973 amb la recessió econòmica mundial provocada per la crisi del petroli, posant al descobert les múltiples deficiències del sistema productiu espanyol.

Superada aquesta fase inicial de conscienciació personal i col·lectiva, la necessitat de passar a l'acció és immediata. A la comarca d'Osona, aquesta fase iniciada per pocs es caracteritza per intentar establir nuclis reduïts però amb preocupacions comunes.

Així ho assenyalava Josep Ylla-Català: «(...) durant els anys seixanta i principi dels setanta, els antifranquistes actius a Osona érem una minoria (...), amb Franco viu, molt poques persones. El franquisme, de forma gradual, havia anat perdent la seva base social però encara disposava de l'entramat politicoadministratiu; del poder de l'Estat.»¹⁰

Aquests focus d'activisme es nodreixen a partir de tres vies diferents: mitjançant la captació de persones amb el mateix grau de conscienciació, que se solen trobar entre els cercles d'amistats més pròximes; a través de vinculacions amb persones o moviments barcelonins i, finalment, mitjançant cercles de sociabilitat de la comarca, grups, societats i agrupacions contestatàries (tipus Cine Club de Vic, Solidaritat, Òmnium Cultural de Vic, *Cavall Fort* o la mateixa revista *Oriflama*) no massa polititzades, que possibilitaran contactes entre persones disposades a moure's.

En aquest sentit, Josep Ylla-Català m'explicava que la seva entrada a *Oriflama* es va produir de la mà de Joaquim Onyós, una mena de promotor cultural. La seva missió consistia en establir contactes entre persones amb inquietuds similars.

A partir d'aquí, la contestació antifranquista es polititza, s'omple de contingut crític. Per una banda, la posició immobilista i la resposta repressiva del règim de Franco respecte a qualsevol obertura política que s'adeqüés als canvis socioeconòmics produïts durant els anys seixanta i setanta, va contribuir a aguditzar la situació. Paral·lelament, es consolidava el procés de politització de la lluita antifranquista.¹¹

Tanmateix, la politització i la lluita no s'entendrien sense tenir en compte el paper de la militància antifranquista que recull el substrat republicà dels anys de la Guerra Civil, i transmet actituds i valors que ajuden a configurar els nous moviments socials dels anys seixanta i setanta. A més, els militants antifranquistes articulaven la conflictivitat social, aportant capacitat de direcció, assegurant la coordinació i perllongant intencionadament la denúncia de la dictadura.

10. Entrevista a Josep Ylla-Català (Vic, 2-I-2001).

11. Vegeu BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep [et al.]. *L'Assamblea de Catalunya...*, Op. cit., p. 17.

Enumerant una sèrie de valors citats per les persones entrevistades entendrem el perquè de les seves inquietuds en un marc sociopolític de naturalesa autoritària.

L'antiautoritarisme, a tots els nivells (general, laboral, eclesiàstic, estudiantil, familiar), el pluralisme com a resposta a l'autoritarisme, valors democràtics de llibertat, d'igualitarisme, de solidaritat, valors de progressisme, d'europeisme, d'antiamericanisme¹² (fins i tot d'anticapitalisme), la lluita per la cultura (no solament en el sentit de suma de coneixements, sinó també en el sentit que el coneixement va lligat a una determinada manera de viure) i principalment el catalanisme.¹³ Tots són valors de naturalesa clarament antifranquista ja que topen amb un règim polític dictatorial.

Pel que fa a la ideologia política de la gent d'*Orifloma*, cal assenyalar que hi havia una gran heterogeneïtat. A grans trets, podríem caracteritzar un ventall polític que anava des d'Unió Democràtica de Catalunya fins a Bandera Roja. Quedaven al marge els addictes al règim franquista per una banda, i els anarquistes a l'altra.¹⁴

Finalment, voldria afegir que no es parlava en nom de ningú ja que la majoria d'articles eren nominals i generalment signats pels autors que assumien la responsabilitat del seu discurs. Tanmateix, en alguns articles més compromesos i sobretot abans de la Llei de Premsa (1966), s'havien utilitzat pseudònims. A més, a l'hora de redactar els escrits més compromesos, sovint s'escribia entre línies o s'utilitzava el doble sentit. Segons paraules del mossèn Cortés, era més important la forma (com es deia) que el contingut.

El conflicte

El tercer punt analitza el context polític, econòmic, social i cultural dels darrers anys del franquisme, les necessitats generades per la nova societat catalana i espanyola, la creixent oposició a la dictadura, la legitimitat dels moviments d'oposició al règim i la politització del conflicte.

Per poder entendre la conflictivitat dels anys seixanta i setanta, és imprescindible caracteritzar, encara que de forma superficial, el context polític, econòmic, social i cultural.

El desenvolupament econòmic i la modernització productiva de l'Estat espanyol fou possible gràcies a les condicions favorables de la conjuntura econòmica internacional: l'emigració de mà d'obra sobrant, l'afluència de capitals, les divi-

12. Cal tenir en compte la influència que va exercir el corrent contestatari europeu i nord-americà del maig del 68 en el moviment estudiantil barcelonès. Les actituds imperialistes i autoritàries van generar respostes com la moda *hippy*, la lluita contra la guerra del Vietnam, l'admiració per moviments antiautoritaris o pel *maoisme*. Entrevista a Ricard Torrents (Vic, 19-I-2001).

13. Un dels trets que caracteritzen el conjunt de la lluita antifranquista osonenca és el pes del fet nacional català, probablement de manera superior a d'altres comarques o ciutats. La reivindicació dels drets nacionals catalans i la lluita per la defensa de la llengua catalana i dels signes d'identitat nacional són omnipresents. En aquest sentit, la unanimitat entre les persones entrevistades és total.

14. Entrevista a Josep Ylla-Català (Vic, 2-I-2001).

ses generades pel turisme¹⁵ i, principalment, l'extensió del mercat intern espanyol. Paral·lelament, com a conseqüència d'aquests canvis econòmics es produïren profundes transformacions socials: el procés d'urbanització interrelacionat amb els moviments poblacionals, l'aparició de les «noves» classes obreres i les «noves» classes mitjanes, l'ampliació de l'escolarització, la massificació de les universitats i l'augment del poder adquisitiu.

Aquestes transformacions socioeconòmiques tan intenses van comportar canvis en les necessitats de consum i les formes de vida, generant actituds socials contestatàries que demanaven necessitats materials (vivendes, escoles, centres hospitalaris, etc.) i ideologicoculturals (sindicats, cooperatives, ateneus, casinos, etc.), en definitiva espais de sociabilitat que només es podien desenvolupar en un marc democràtic.

A partir d'aquí, s'origina el conflicte (la conflictivitat obrera,¹⁶ veïnal, estudiantil,¹⁷ civiocultural) amb la posició immobiliària i la resposta repressiva del règim franquista, un règim que a nivell polític no havia experimentat cap reforma per adequar-se a les transformacions socioeconòmiques de la «nova» societat espanyola.

Per altra banda, aquesta conflictivitat va recollir la tradició dels vells moviments democràtics dels anys de la Segona República Espanyola, formant «cercles virtuosos» essencials per entendre el procés de socialització antifranquista. Cal tenir en compte el paper de la militància en l'articulació i la politització de la conflictivitat.

Aquest és el marc contextual on es dona el procés de conscienciació i/o socialització de la gent d'*Orifloma*, originant actituds de reivindicació civiocultural on sobresurten les d'índole catalanista.¹⁸

Es qüestionava el Règim, un règim mancat de legitimitat ja que havia usurpat el poder amb la força de les armes durant la revolta del 1936. Un sistema polític marcat per l'autoritarisme i la repressió policial continuada, clarament partidista a tots els nivells (de classe, nacional, ideològic, religiós) i que no contemplava els drets democràtics bàsics.

Entre les persones entrevistades hi ha coincidència a l'hora d'assenyalar la il·legitimitat del franquisme perquè representava un trencament amb la legalitat republicana. A més, la naturalesa dictatorial del règim implicava l'aïllament internacional del país i, consegüentment, la marginació respecte a les institucions europees.

15. Vegeu l'article PLAJA I MATEU, Antoni. «La costa Brava i S. M. el turisme. Avantatges i desavantatges d'un fenomen massiu». *Orifloma*. Agost de 1968.

16. Vegeu l'article de PRADAS, Rafael. «Parlem de sindicats!». *Orifloma*. Setembre de 1968, que tracta sobre la qüestió sindical i el dret a la vaga.

17. Vegeu l'article de PRADAS, Rafael. «Estudiants de tot el món, uniu-vos?». *Orifloma*. Abril de 1968.

18. Vegeu la ressenya que Ricard Torrents fa del llibre *L'escriptor català i el problema de la llengua*, de Francesc Vallverdú, assenyalant «que planteja des de les qüestions més teòriques, com és ara el fet diferencial i el nacionalisme, fins a les més quotidianes, com l'entrada del català a l'escola i als mass media». [*Orifloma*. Abril del 1968.]

Un segon element present a les entrevistes fa referència a la identificació indivisible dels conceptes franquisme i anticatalanisme. El franquisme era un règim nacionalista espanyol, que no reconeixia la realitat plurinacional d'Espanya, amb una actitud clarament anticatalanista que abolia l'Estatut de Catalunya de l'any 1932, i que practicava una repressió sistemàtica contra la cultura, la llengua i tots els símbols d'identitat nacional catalana. Un autèntic genocidi cultural contra el poble català, utilitzant paraules de Segimon Serrallonga.

La resposta més particular a la qüestió que estem considerant es desprèn de les paraules del mossèn Cortés, matisant que *Oriflama* no neix amb la finalitat de denunciar el règim franquista, però hi topa precisament pel seu tarannà pluralista.

Pel que fa a les necessitats, la unanimitat és clara a l'entorn de reivindicacions democràtiques amb preeminència de les civioculturals, sobresortint les de caràcter marcadament nacionalista. S'exigeix la democràcia, una democràcia entesa de forma diferent per cadascuna de les opcions politicoideològiques que s'oposaven a la dictadura franquista: democràcia orgànica, socialdemocràcia, una democràcia entesa amb els paràmetres de l'Europa occidental, etc.

Segimon Serrallonga definia les necessitats mitjançant el notori lema «Llibertat, amnistia i Estatut d'autonomia», de les manifestacions populars de l'etapa de la transició democràtica (1 i 8 de febrer de 1976) i les campanyes amb massa del clam de «Volem l'Estatut!» (1977-1979).

Els objectius

El quart punt fa referència als objectius, a les pretensions de la gent d'*Oriflama*, ressenyant aspectes com els continguts i/o missatges que es volien transmetre des de la revista, assenyalant les mancances d'índole sociocultural d'aquells anys i satisfent les necessitats formatives de la joventut catalana.¹⁹

A grans trets, pretenien crear i consolidar una revista catalana d'interès per al jovent, ja que inicialment estava pensada per cobrir les necessitats formacionals (educatives i culturals) d'una franja d'edat jove però, de forma gradual, va esdevenir una revista d'àmbit general oberta a tothom.

Així ho argumentava mossèn Cortés:

«(...), l'objectiu inicial era crear una revista juvenil oberta, àmplia i madura... d'informació general, amb una finalitat clara de formació integral de la joventut.»²⁰

Es transmetien valors democràtics de llibertat (de pensament, d'associació, de reunió, de manifestació, etc.), d'igualtat,²¹ de solidaritat i de fidelitat al país; valors de formació ètics, morals, nacionals, religiosos. En definitiva, civisme.

19. Calia elaborar una revista fresca, intel·ligible, no tan intel·lectual com *Serra d'Or* i que tractés temes d'interès per als joves. Entrevistes a Joan Cortés i Ricard Torrents (Manresa, 12-I-2001 i Vic, 19-I-2001).

20. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

21. A tots els nivells: a nivell de classe, de gènere, d'ètnia... A la revista núm. 62 d'*Oriflama* (abril, 1967) hi ha un article d'Octavi Fullat titulat «Les noies d'avui» que parla sobre els canvis experimentats per

Pel que fa a les temàtiques de les diverses seccions de la revista *Oriflama*, es podrien agrupar en tres vessants: la democràtica (civocultural), la catalanista (a nivell històric, geogràfic, lingüístic...) i la religiosa.

Es pretenia formar persones preparades per esdevenir ciutadans d'una societat democràtica, plural i europeista, però sense oblidar el contingut catalanista,²² ja que les reivindicacions nacionals hi eren molt presents.

Així ho assenyalava Segimon Serrallonga:

«(...) *Oriflama* era un mitjà d'expressió escrita que possibilitava el manteniment i la difusió de la llengua catalana. (...) calia recuperar el prestigi lingüístic de la literatura catalana.»²³

Per altra banda, la revista era present a la major part de la geografia compresa pels Països Catalans: primerament al Principat i a la Catalunya nord i, posteriorment, al País Valencià i a les Illes Balears.²⁴

Per tenir una idea més clara dels missatges que es transmetien a *Oriflama*, he optat per desglossar les seccions d'un número qualsevol:²⁵ a la primera secció, «El lector escriu», els lectors hi exposaven posicions crítiques i/o afinitats amb la revista. Pel que fa a les afinitats, s'assenyalava l'encert de les noves seccions i els elogis tant al contingut com a la presentació d'*Oriflama*.

Pel que fa a les crítiques es qüestionava l'excessiu clericalisme, la manca d'organització i les demandes d'ampliació de la difusió al País Valencià i les Balears. A més, són freqüents les queixes dels lectors pels retards en la publicació de la revista producte de les reiterades friccions amb les autoritats ministerials franquistes i les dificultats econòmiques.

A la secció «Qüestions obertes» s'hi exposaven una sèrie de temàtiques prou significatives: «El salari segons l'Església», «Socialisme i bankers», «Reflexions entorn l'Orient Mitjà», i «Entre el silenci i el crit», un article on es difonien valors de justícia social, de solidaritat, antimilitaristes²⁶ i de tolerància racial.

Una altra secció que tenia una clara finalitat formativa i cultural era la que responia al títol «Del braç de la geografia», on Ramon Vinyeta presentava diferents indrets geogràfics d'interès històric.

la dona al si d'una nova societat. Al mateix número de la revista, a la secció «Qüestions obertes», hi ha un article titulat «Dues pomes...!», que parla sobre el fenomen de la immigració a Catalunya. O bé, la revista núm. 63 (maig, 1967), on Jordi Planes, a la secció «Sense fronteres», denuncia la problemàtica que pateixen els països del tercer món.

22. Una bona mostra del contingut catalanista de la revista són les seccions: «Escriure com cal no fa cap mal», on el lingüista Josep Rúaix difonia nocions de gramàtica catalana, i «Del braç de la geografia», on Ramon Vinyeta presentava la realitat geogràfica de Catalunya.

23. Entrevista a Segimon Serrallonga (Vic, 8-I-2001).

24. Vegeu la secció «Espadat de quatre», on se'ns presenten els apartats: «Nosaltres els valencians», «Dels catalans francesos», «De les Illes Balears» i «Del Principat». *Oriflama*. Abril de 1969.

25. *Oriflama*. Juny-juliol de 1967.

26. L'antimilitarisme era una constant a les pàgines d'*Oriflama*. Vegeu l'article de PLANES, Jordi. «No cregueu en les pistoles». *Oriflama*. Desembre del 1967, una clara crítica a la guerra.

Les seccions «Sense fronteres» i «Jovent 67», tractaven la visió sobre la joventut francesa (la problemàtica laboral, l'educació, les diversions, etc.) i diverses reflexions entorn els conceptes d'amistat i llibertat.

De les habituals seccions culturals sobre música (amb constants referències a la Nova Cançó), llibres i cinema subratllaré les dues publicacions recomanades: *Vietnam: la segona resistència*. *Hanoi sota les bombes*, de Wilfred Burchett, i *Els mallorquins*, de Josep Melià.

Finalment, a la secció «La plana de tots» es feia referència a les contradiccions del sistema capitalista²⁷ partint de la denúncia i la reflexió sobre el fenomen de la pobresa.

Trajectòria i finançament de la revista *Oriflama* (1961-1970)

L'últim apartat analitza la relació entre el finançament i la direcció de la publicació, ressenyant aspectes com les dificultats econòmiques, els continuats expedients oberts pel Ministeri d'Informació i Turisme, les friccions amb el Bisbat de Vic, les divergències entre la redacció vigatana i la barcelonina, així com els múltiples intents d'instrumentalització de la revista.

Primerament, voldria assenyalar que les persones entrevistades per a la realització d'aquest article pertanyien unànimement al grup de Vic, ja que l'estudi se centra en l'etapa més vigatana de la revista que s'allargaria fins al 1970.²⁸ Tanmateix, aquesta «manca» de pluralitat documental pot donar lloc a interpretacions excessivament subjectives i per això no pretenc formular conclusions definitives.

Oriflama va viure setze anys (1961-1977). Apareixia a la diòcesi de Vic (abril de 1966), com a separata de la ja desapareguda revista diocesana *Casal*, tot subratllant que volia tenir una vida pròpia i independent. La idea dels fundadors era mantenir un lligam entre l'Església i els nois que anaven al servei militar. Per aquesta raó, hi figurava la llegenda *Servicio Castrense de la Diócesis de Vic* i s'hi alternaven articles en castellà i en català.

Així ho explicava mossèn Cortés:

«(...) els futurs quintos, de la mà del canceller secretari del Bisbat, el doctor Josep Prat, passaven uns exercicis espirituals abans de marxar a la mili, després rebien la publicació que incloïa llargues llistes d'adreces per fomentar la correspondència epistolar. (...) vaig inscriure la revista en nom de l'Església com a Secretariat Diocesà del Servei de l'Apostolat Castrense, i gràcies a això es va aprovar, evidentment.

27. Vegeu també l'article de YLLA-CATALÀ Josep. «El socialisme i la persona». *Oriflama*. Març de 1968, una crítica al capitalisme, defensant els valors del socialisme: «(...) les possibilitats reals del socialisme apareixen quan el desenvolupament de l'home en la història fa que els interessos reals de tothom no puguin assolir-se d'altra manera que a través de l'assoliment dels interessos col·lectius».

28. A partir de l'any 1970 es produeix un estira-i-arrotonsa pel control de la revista entre el grup de Vic, el de Barcelona (amb els periodistes Josep M. Huertas Claveria, Jaume Fabre i Rafael Pradas) i persones de l'òrbita pujoliana. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

(...) durant una visita pastoral del bisbe de Vic Ramon Masnou, a la colònia tèxtil de la Coromina de Torelló, em va dir: «procura que la revista tingui vida pròpia».²⁹

Durant aquesta primera etapa també hi col·laboraven articulistes militars, el capità d'enginyers José María del Pozo («El Concilio y el Ejército», abril de 1966); el coronel Francisco Delgado Piñar, que des de l'octubre de 1966 va treure uns quants articles; o un capellà de l'Armada fill de Vic, Ramon Ferrer.

Segons Huertas Claveria, la presència a les casernes d'una publicació en català provocà les primeres friccions entre les autoritats franquistes i el bisbe de Vic, Ramon Masnou. Aquest, més preocupat per aspectes de moralitat religiosa que per la qüestió nacional catalana, situava al front de la publicació un capellà, mossèn Joan Cortés i Tossal, que contribuï a accentuar el to catalanista d'*Ori-flama*.

Vegeu l'editorial de l'octubre del 1966, una mena de declaració de principis que s'allunyava de les posicions castrenses:

*«No soy un portavoz del Apostolado Castrense (...), no soy una revista militar –ni oficial ni oficiosa– (...) soy el lazo de unión fraterna entre los soldados de la diócesis de Vic, que se encuentran lejos de sus hogares (...) Soy hija, por tanto de la Iglesia Vicense.»*³⁰

Al final del 1966, ja trobem alguns col·laboradors habituals de l'etapa vigatana més civil: Josep Ylla-Català (cinema) i Miquel Martí Pol (articles i literatura). Més tard s'incorporaran Ricard Torrents, Emili Teixidor, Miquel Mulet, Jordi Planes i d'altres que contribuirien a enlairar el to intel·lectual d'*Ori-flama*.

Durant aquests primers anys, la revista havia de passar obligatòriament una censura prèvia abans de sortir a la llum. Elsensors franquistes introduïen les modificacions pertinents i retornaven la revista en condicions de ser publicada. Certament, les retallades oportunes eren molt substancials segons paraules de mossèn Cortés.

Cortés recordava diverses topades amb les autoritats militars franquistes:

*«(...) ens crida el governador militar de Barcelona, el general Luís Montesinos (duque de la Victoria). Ens hi presentem jo i el doctor Prat, anàvem vestits amb sotana. (...) ens rep el general i ens diu: “qué passa con esa revista, ustedes no pueden seguir publicando esas cosas de ninguna manera.” “(...) perdone general, por esencia usted sabrá que cuando era gobernador militar hicimos un pacto, según el cual yo comunicaría cada mes la publicación propiamente militar de la revista y que la pasaríamos a censura y cada mes me la han devuelto ustedes con las debidas correcciones y las primeras once cartas son todavía firmadas por usted, cuando era gobernador militar.” (...) responen el general, “perdonen ustedes esta chapuza, váyanse en paz...”»*³¹

29. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

30. *Ori-flama*. Octubre de 1966.

31. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

Pel març del 1967, *Oriflama* incorporava una nova secció: «Qüestions obertes», on apareixien «agudes reflexions sobre política, treball i economia del món que ens envolta». En aquell número, Josep Ylla-Català defensava el diàleg amb el partit Comunista d'Espanya dins «Una ordenada concurrencia de pareceres». Dos mesos més tard el responia José María del Pozo, un dels col·laboradors militars afirmant que:

«Las declaraciones de Santiago Carrillo, en este caso, no pueden tener cabida dentro de una sana concurrencia de pareceres, sino que deben ser rechazadas. Quizá en un futuro, Dios lo haga, entre la senda de la Verdad y podamos compartir con él el redil de los fieles.»³²

En aquell mateix número apareixia una nova secció, «La plana de tots», una pàgina oberta als lectors i al públic en general. Va durar tres anys.

A partir d'aquí, cal introduir els efectes de la nova Llei de Premsa del març del 1966. La posició dels entrevistats és unànime a l'hora d'assenyalar les repercussions que la nova llei va tenir en la trajectòria d'*Oriflama*.³³

Significava un greuge econòmic molt gran per a les petites publicacions perquè les obligava a disposar d'un director amb carnet de periodista. A més, «inventariava les nombroses limitacions a la llibertat d'expressió que pretesament venia a instaurar i, a canvi de substituir la censura prèvia i obligatòria per la "consulta voluntària" dels impresos a l'Administració i de permetre la lliure designació de director per part de les empreses periodístiques, posava en mans del govern un exhaustiu règim de responsabilitats i sancions (penals, civils i administratives) *a posteriori* i li atorgava una discrecionalitat absoluta a l'hora de concedir o denegar les autoritzacions necessàries per a la creació de nous periòdics i revistes.»³⁴

En altres paraules, ofegava econòmicament les petites publicacions i personificava la repressió ja que s'exigia un responsable (el director de la revista) que hauria de respondre davant del Ministeri d'Informació i Turisme.

Des d'aquest moment, mossèn Cortés es trobà amb la difícil tasca de buscar un periodista titulat per poder continuar amb la publicació de la revista. Una sèrie de contactes el van portar a Sant Julià de Vilatorrada on estuejava el redactor en cap d'*El Correo Catalán*, Manuel Ibáñez Escofet, que li va suggerir Josep M. Hueras. Un xicot jove amb un futur prometedor, de formació periodística i probablement menys conexedor de la realitat osonenca.

32. *Oriflama*. Maig de 1967.

33. El primer obstacle fou la interrupció durant tres mesos de la publicació de la revista. Vegeu la nota de l'editorial: «El 26 de juliol darrer vàrem rebre un ofici de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme de Barcelona notificant que calia suspendre la publicació per no constar inscrita al Registre d'Empreses Periodístiques. Adduint el mateix motiu, el 5 de setembre, el Ministeri d'Informació i Turisme ens confirmà la suspensió temporal de la revista. Però un cop fetes les gestions pertinents ha quedat legalitzada finalment la nostra posició i *Oriflama* pot donar, així, un altre pas endavant en la seva marxa, tot representant el contacte amb els seus lectors.» *Oriflama*. Desembre de 1967.

34. RIQUER, Borja de; CULLA, Joan B. «El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)». A: VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*. Vol. VII. Barcelona: Edicions 62, 1988, p. 351.

Així ho exposava mossèn Cortés:

«(...) vaig anar a veure en Huertas Claveria però no el vaig convèncer gens ni mica. (...) finalment, em va proposar cedir la titularitat del seu carnet com a director d'*Oriflama* amb la condició de no intervenir per res en la revista. A canvi li donaríem un petit sou.»³⁵

Segons Cortés, aquests serien els números més fermes d'*Oriflama*, almenys de l'etapa vigatana de la revista, i gràcies a l'ajuda econòmica i promocional d'Avel·lí Puig Dòria.

Al cap de poc temps, veient el ressò que anava adquirint la revista, Huertas Claveria va posar una segona condició per continuar cedint el carnet de periodista: volia la seva entrada acompanyat d'un grup de periodistes d'*El Correo Catalán*: Jaume Fabre, Josep M. Martí Gómez i Rafael Pradas, que formaven un equip professional.

Una nota a la revista del maig de l'any 1968 avisava dels canvis i assenyalava que «tant pel que fa a la ideologia com als editorials com a l'economia, la revista compta amb el Consell de Direcció, del qual formen part els senyors Josep M. Huertas, com a director, Josep Prat, Joan Cortés, Antoni M. Oriol i Josep Ylla-Català».³⁶

També s'explicava el retard de l'aparició del número a causa d'uns «retocs indicats per l'Administració», que suprimien una foto manipulada on es llegia: «El dret de vaga no és negociable»; això fou la gota que va fer vessar el got i acabà amb la paciència ministerial.³⁷

Amb l'entrada de la redacció barcelonina, es van establir reunions setmanals per discutir cada número i una trobada mensual de redactors vigatans i barcelonins on es prenién les grans decisions. Entre els vigatans cal assenyalat l'entrada de l'arquitecte Manuel Anglada, que reproduïa aquells anys en una entrevista del novembre del 1966:

«(...) vam haver de pagar moltes multes i vam tenir topades amb censors de Vic. Múltiples compareixences al Jutjat a Barcelona. Hi havia un ambient de persecució i control. Un segon front es lliurava amb el Bisbat, ja que hi havia articles que no agradaven.»³⁸

Pel gener del 1969, s'obrí un expedient precedit de segrest. El número de gener tingué la mala sort de sortir quan es proclamava l'estat d'excepció a tot Espanya. Així ho explicava Josep M. Huertas:

35. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-1-2001).

36. *Oriflama*. Maig de 1968.

37. Reprodueixo part del text que acompanyava la polèmica fotografia: «Si l'obrer espanyol es veu privat d'una arma tradicional, com és el dret a la vaga, donem-li aquest mitjà de defensa a canvi de la llibertat de posar-lo al carrer. Aquesta és la tesi defensada pels capítosts del capitalisme del país.» *Oriflama*. Maig de 1968.

38. Entrevista a Manuel Anglada (Vic, 20-XI-1996). A: BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep [et al.]. *L'Assemblea de Catalunya. La lluita..., Op. cit.*, p. 52.

«Em van cridar a la delegació del Ministeri i van repassar el número de dalt a baix, amb interès especial per una doble plana dibuixada per Cesc que era el mapa de Catalunya ple d'acudits inconvenients als ulls de José Luís Fernández, el subdelegat que em va rebre. A més de dir-me tot el que calia treure per aixecar el segrest, ens va obrir un expedient (30.000 pessetes de multa). (...) Cal dir que en aquest afer, com en tots aquells que no toquessin la moral, el Bisbat de Vic va ser completament solidari.»³⁹

Un altre exemple, seria una entrevista sobre la família realitzada a mossèn Dalmau (l'estiu del 1970), que va suposar el segon segrest d'*Oriflama* i un nou expedient. El Ministeri d'Informació i Turisme va acusar la publicació de l'entrevista de ser un atac a l'article segon de la Llei de Premsa, una ofensa als valors familiars, recordant els Principios del Movimiento Nacional, que asseguraven que «*la comunidad nacional se funda... en la familia, como base de la vida social*». La fricció es va tancar pagant una multa de 25.000 pessetes.

Pel que fa a la controvèrsia amb el Bisbat, més concretament amb el censor i representant oficial, mossèn Antoni M. Oriol Tataret, un personatge molt dogmàtic amb una moralitat gairebé intransigent, ens hem de situar a principis del 1969, quan el delegat episcopal d'*Oriflama* presentà al Consell de Direcció una mena de declaració de principis, «*La posició d'Oriflama*».⁴⁰ Aquest manifest defensava la idea del pluralisme horitzontal, que venia a significar la presència cristiana a totes les pàgines de la revista. Exigia que totes les seccions de la publicació donessin un missatge evangèlic.

Vegeu la cita: «Totes i cada una de les seccions de la revista han de donar un missatge cristià real i, endemés, resten obertes dins d'un context de diàleg, a col·laboracions no cristianes o de creients al marge del Bisbat.»⁴¹

Al rerefons d'aquesta pugna ideològica, entre el Consell de Direcció partidari d'un pluralisme vertical i la pertinàcia de mossèn Oriol i per extensió del Bisbat de Vic, partidaris d'una revista d'Església (gairebé de formació religiosa), s'hi amagava el quid de la qüestió. La certesa és que el Bisbat havia percebut la validesa comunicativa d'aquella eina, una publicació que creixia malgrat les dificultats econòmiques, es consolidava entre la joventut catalana dels seixanta i volia fer-se amb el control ideologicoprogramàtic d'*Oriflama*. En altres paraules, pretenia instrumentalitzar la revista.

Després de diversos contactes infructuosos entre ambdues parts, els consells de Direcció i Redacció d'*Oriflama* i el delegat del Bisbat, i de demanar fins i tot la mediació del bisbe Masnou, es va arribar a una situació límit quan el gerent, mossèn Cortés, presentava la seva dimissió en una carta al Dr. Masnou del novembre del 1969:

39. HUERTAS, Josep M. «*Oriflama*, entre l'Església i la política». A: *Cinc revistes catalanes entre la dictadura i la transició*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1987, p. 57.

40. Utilitzant com a pretext la portada de *Lavinia 2016*, on apareixia una atractiva dona nua, malgrat ser un nu gens detallista, i una entrevista a la cantant Guillermina Motta que féu unes polèmiques declaracions en defensa de l'amor lliure, el censor del Bisbat, mossèn Antoni M. Oriol, va presentar al Consell de Direcció, «*La Posició d'Oriflama*».

41. Tercera norma pràctica per a la marxa d'*Oriflama*.

«Sento que amb l'afany de quedar-s'ho tot ara el Bisbat es queda amb el perill de perdre-ho tot, bous i esquelles. Jo –potser equivocadament– no he pretès mai fer una cosa del Bisbat amb *Oriflama*. Únicament havia intentat un suport jurídic i moral pel bé del país. He fracassat sorollosament i m'enterro en vida.»⁴²

Vegeu el resultat final de la crisi amb el Bisbat de Vic:

«El bisbat està disposat a cedir totalment i definitiva la revista *Oriflama* –angles jurídic, ideològic, econòmic i capçalera– a una entitat que es comprometi formalment i amb les degudes garanties a fer-se càrrec de l'estat econòmic actual i futur de la revista; a retornar al Bisbat, en el termini d'un any, les 150.000 pessetes lliurades a la revista com a avançament; a realitzar immediatament les gestions davant del Ministeri d'Informació i Turisme per assolir els canvis convenients de cara al nou estatut de la revista; i a fer-hi constar, en lloc visible, en el primer exemplar de la nova etapa, que *Oriflama* queda independitzada totalment del Bisbat.»⁴³

En definitiva, s'havia aconseguit la independització total del Bisbat, garantint la pluralitat ideològica i evitant la més que probable pèrdua d'una part substancial dels subscriptors davant un hipotètic triomf de l'opció integrista.

Resumint, podríem definir la posició del Bisbat diferenciant clarament entre dues vessants: la catalanista i la moralista. Amb la primera hi havia una complicitat consentida entre ambdues parts, fins i tot es proporcionava certa cobertura d'acció.⁴⁴ Respecte a la segona, les friccions amb els articulistes es produïen per divergències ideològiques referents bàsicament a aspectes de moralitat sexual.

A partir del desembre de l'any 1969, es feia efectiva la fundació d'*Oriflama* Edicions S.A., amb el següent repartiment d'accions: Joan Cortés Tossal, 111; Manuel Anglada Bayés, 72; Miquel Martí Pol, 27; Avel·lí Puig Dòria, 90; Emili Teixidor Viladecàs, 13; Ricard Torrents Bertrana, 30; Ramon Sala Camps, 30; Manuel Jiménez de Parga y Cabrera, 2; José M. Huertas Claveria, 4; Francisco Javier Vela Parés, 20 (darrere d'aquest últim hi havia la mà de Jordi Pujol i Soley). Mossèn Cortés va passar a ser conseller delegat d'*Oriflama* Edicions S.A., president de la junta de fundadors i, segons les seves paraules, rebent els cops vinguessin d'on vinguessin.

Al mateix temps, creixien les diferències entre la redacció vigatana, partidària d'una revista més intel·lectual, i la barcelonina, que en defensava una de més periodística. A més, la revista continuava arrossegant problemes de liquiditat i necessitava suports econòmics. Una situació immillorable per als representants de Jordi Pujol (F. J. Vela Parés, Ferran Ariño i Joan Garcia Grau), que progressivament anaren assumint el control econòmic, programàtic i polític d'*Oriflama*; s'estava instrumentalitzant la revista.

42. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

43. *Avui*. 9-IV-1997, p. 21.

44. El Bisbat de Vic i per extensió bona part de l'Església catalana oferia aixopluc a les activitats de naturalesa catalanista. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

Així ho denunciava mossèn Cortés en una carta de l'any 1971 al Consell d'Administració:

«aquell matrimoni de conveniències que férem entre el Grup Vigatà promotor d'*Oriflama* i el Grup Financer Barceloní –per entendre'ns– no rutlla gens ni mica.»

Pel que fa al finançament, cal assenyalar que durant els primers anys *Oriflama* se sustentava econòmicament mitjançant els subscriptors i, sobretot, gràcies a l'esforç personal de mossèn Cortés que buscava col·laboracions de donants particulars (l'arquitecte Manuel Anglada, Ignasi Bofill, més tard Jordi Pujol i, principalment, Avel·lí Puig Dòria), d'entitats privades, amb anuncis publicitaris a la revista, etc. La preocupació principal, segons Cortés, era evitar la pèrdua del control ideologicoprogramàtic de la revista.

Així ho explicava mossèn Cortés:

«(...) procurava no casar-me amb ningú (...) em vaig convertir en una mena de publicista, buscava persones interessades a posar anuncis a la revista. Recordo que n'hi havia un que venia papers pintats que es deien Orifoc i per aquesta raó el vaig convèncer perquè s'anunciés a *Oriflama*.»⁴⁵

El Bisbat de Vic no finançava econòmicament *Oriflama*, només proporcionava la cobertura legal i, probablement, la infraestructura material (fins al 1969). A més, a partir del manifest «La posició d'*Oriflama*» pretenia fer-se amb el control ideològic de la revista.

Vegeu el següent fragment de text de Josep M. Huertas Claveria, prou significatiu de la situació econòmica d'*Oriflama*:

«Malgrat l'augment de vendes, *Oriflama* era deficitària i pagava malament. Aquesta realitat de “fer pàtria sense peles” va crear malestars entre la gerència i la direcció, i fou necessari suspendre una nova sèrie de contes il·lustrats d'Enric Sió, no perquè dubtéssim de la seva qualitat, sinó perquè ens era difícil de pagar-li les 10.000 pessetes que demanava quan s'estaven pagant 125 pessetes per foli als col·laboradors, quantitat minsa i vergonyant.

(...) Per l'estiu de 1969, un informe econòmic sobre les pèrdues d'*Oriflama* des de gener de 1968 ofería l'amarga realitat d'1.400.000 pessetes de dèficit. La tirada en aquells moments era de 10.000 exemplars.»⁴⁶

Després del trencament amb el Bisbat es va crear la fundació d'*Oriflama* Edicions S.A., que s'autogestionaria durant un breu període de temps fins que la situació econòmica va esdevenir insostenible. Llavors, la fundació va haver de traspasar part de les accions a persones que estaven sota l'òrbita politicoeconòmica de Jordi Pujol, que assumiren els deutes de la revista.

Vegeu aquesta cita:

45. Entrevista a Joan Cortés (Manresa, 12-I-2001).

46. HUERTAS, Josep M. «*Oriflama* entre...», *Op. cit.*, p. 58.

«Pel novembre del 1970, (...), entrava primer Ferran Ariño i, poc després, Joan Garcia Grau, per conduir el destí econòmic, i no sols l'econòmic, d'*Oriflama*. (...) Encara que la millor època de la publicació va ser aquesta de 1970-71, sembla palès que tampoc no va ser fàcil. La revista no arribava a autofinançar-se ni de bon tros, tot i l'augment de tirada (de 8.000 a 13.000 exemplars entre 1968 i 1971).»⁴⁷

Tanmateix, els continuats expedients (onze fins al 1972) oberts pel Ministeri d'Informació i Turisme, acompanyats de les pertinents sancions, van contribuir inevitablement a agreujar la precària salut econòmica de la revista.

Conclusions

Pel que fa al primer punt, sembla clar que no podem parlar d'un entramat anti-franquista organitzat a la comarca d'Osona fins a l'Assemblea de Catalunya i en el marc de la Taula Unitària d'Osona. La connexió entre els diversos moviments d'oposició al règim franquista, es limita als contactes personals de gent que es mouen en més d'un front, però no existeix un òrgan unitari de direcció que canalitzi la coordinació i la mobilització de l'oposició antifranquista.

Una segona conclusió fa referència al procés de socialització antifranquista protagonitzat principalment, en el cas osonenc, pels nuclis de la intel·lectualitat de la comarca.

Primerament, hem de partir de les transformacions socioeconòmiques produïdes al llarg dels anys seixanta i setanta que impliquen una redefinició dels grups socials (l'aparició de «noves» classes obreres i «noves» classes mitjanes), així com l'aparició de noves pautes socioculturals que demanen un canvi de les formes de vida preexistents.

A la comarca d'Osona, aquesta presa de consciència sobre la necessitat de reivindicar un règim democràtic es caracteritza pel protagonisme de la intel·lectualitat en l'articulació de l'oposició antifranquista. Fins i tot es parla d'una «revolta cultural»⁴⁸, el pes de la contestació cultural en la lluita antifranquista a Osona és primordial i possiblement superior a la reivindicació de caràcter obrerista.

Directament relacionat amb aquest aspecte cal subratllar el pes del fet nacional català, probablement de manera superior al d'altres comarques, tenint en compte l'estructura socioeconòmica de la comarca (a grans trets i de manera molt reduccionista, podríem definir Osona com una comarca de l'interior de Catalunya, menys afectada que d'altres comarques barcelonines pel procés migratori, on sobresurt el pes de la tradició i del «vigatanisme»).

La reivindicació cultural entesa com la lluita per la defensa de la llengua catalana i dels signes d'identitat nacional és una constant en l'antifranquisme osonenc.

47. Vid. Nota 6, p. 60-63.

48. Vegeu BERNAD, Robert; BURGAYA, Josep [et al.]. *L'Assemblea de Catalunya...*, Op. cit., p. 19.

Arribats en aquest punt el conflicte està servit; aquest, es produeix contra el règim franquista, un règim polític dictatorial caracteritzat per l'immobilisme i la repressió continuada, incapaç d'adequar-se als canvis socioeconòmics experimentats per la societat espanyola i de satisfer les noves necessitats (materials, ideològiques, culturals, etc.) que aquesta demanava.

En definitiva, es demanava un canvi de règim, un sistema polític democràtic que contemplés drets tan bàsics com la llibertat d'expressió, de pensament, de manifestació, d'associació, etc. A més, en el cas català s'hi afegia, com he assenyalat, la lluita pels drets nacionals.

En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que a la revista *Oriflama* es difonguessin valors democràtics de llibertat, d'igualitarisme, de solidaritat, de progressisme, de pluralisme, d'uropeisme, fins i tot d'anticapitalisme però, sobretot, de catalanisme. No podem oblidar que *Oriflama* neix en uns anys de gran eferescència social i cultural, que es palesa tant en la gent que la van promoure com en els missatges emesos. La tasca de la revista, pel que fa a la transmissió de valors democràtics per una banda i de catalanitat per l'altra, fou fructífera per a la conscienciació antifranquista dels joves catalans. A més, va contribuir a formar persones compromeses amb la cultura democràtica.

Finalment, respecte a la trajectòria i el finançament de la publicació, cal assenyalar que es tracta de dos aspectes clarament interrelacionats. La marxa d'*Oriflama* es veu condicionada constantment pels problemes de liquiditat econòmica que la porten a dependre del finançament privat (el grup Pujol primer, Anton Cañellas i altres membres d'UDC més tard). Aquesta dependència inicialment econòmica passa a ser programàtica ja que, com es diu col·loquialment, «qui paga mana».

Oriflama va néixer des de la pluralitat, estava oberta a tothom que compartís el missatge democràtic, un missatge incompatible amb la intransigència del règim franquista que derivava inevitablement cap a la denúncia de l'ordre polític, social, econòmic i cultural preestablert. Es féu un front comú de tots els demòcrates contra el franquisme i, probablement per aquesta raó, la revista mor poc després de l'inici de la transició democràtica, quan ja no era representativa de la pluralitat inicial (1977).

Pel que fa a l'etapa més *vigatana* de la publicació (1961-1970), cal subratllar les friccions amb les autoritats ministerials franquistes per qüestions polítiques, on sobresurten reivindicacions de caràcter social i nacional així com les friccions per qüestions de moralitat amb el Bisbat de Vic. En aquest darrer cas, hi ha un rerefons de control programàtic de la revista pel ressò que anava adquirint entre la joventut catalana.

Per altra banda, es produeixen divergències de plantejaments, orientacions i continguts entre la redacció *vigatana* i la *barcelonina*. Els *vigatans* eren partidaris d'una revista més intel·lectual, mentre que els *barcelonins* la preferien més periodística.

Podríem concloure afirmant que durant la trajectòria d'*Oriflama* es produeix una pugna constant entre els fundadors i habituals col·laboradors de la revista, defensors de la pluralitat ideològica, i les continuades pretensions d'instrumentalització, aprofitant la precarietat econòmica, d'institucions i grups polítics que anhelaven un òrgan d'expressió.